

Sara Juntunen

KUVITTAMISEN ERI MUODOT JA TEHTÄVÄT TEKSTIN TUKENA

Mikä on kuvittamisen merkitys tekstin rinnalla?

Kuvittamisen eri muodot ja tehtävät tekstin tukena

Mikä on kuvittamisen merkitys tekstin rinnalla?

Sara Juntunen
Opinnäytetyö
Kevät 2023
Viestinnän tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Viestinnän tutkinto-ohjelma, visuaalisen suunnittelun suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Sara Juntunen

Opinnäytetyön nimi: Kuvittamisen eri muodot ja tehtävät tekstin tukena – Mikä on kuvittamisen merkitys tekstin rinnalla?

Työn ohjaaja: Tuukka Uusitalo

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2023

Sivumäärä: 41

Tämän tutkielman tarkoituksena oli syventyä pohtimaan kuvittamisen eri tehtäviä ja muotoja tekstin rinnalla. Aihevalintani syntyi opinnäytetyön käytännönsuuden eli runokirjan kuvittamisen pohjalta, kun ymmärsin kuvittamisella olevan useampia eri tehtäviä. Halusin kuitenkin laajentaa tutkielmani sisältöä runouden ulkopuolelle ja käsitellä aihetta yleisesti eri kuvitustekniikoista ja niiden rooleista käsin, sillä ajattelen sen olevan tulevaisuuttani kannalta hyödyllisempää. Tavoitteenani oli tarkastella kuvan ja tekstin vuoropuhelua eri näkökulmista. Halusin selvittää, millaisin eri keinoin kuvitus tukee tekstiä, ja kuinka paljon kuvitusten eri tekniikoilla on merkitystä.

Kävin tutkielmassani yksitellen läpi kuvittamisen eri muotoja, joita ovat maalaaminen ja piirtäminen, valokuvaaminen, digitaalinen kuvittaminen, videokuvaaminen sekä animointi. Pohdin näiden eri tekniikoiden rooleja kuvittamisessa ja tekstin yhteydessä vertaillen eri kuvitustyylejä toisiinsa, jonka jälkeen pureduin tarkemmin kuvittamisen eri tehtäviin. Tarkastelin tehtäviä teksti kuvitusten lähtökohtana ja nostin esille niiden pääpiirteitä ja eroja toisiinsa verrattuna.

Tutkielman tietoperusta koostuu keskeisimpiä aiheita käsittelevästä kirjallisuudesta ja netistä löytyvistä artikkeleista. Kuvamateriaali on peräisin eri puolilta internettiä ja suurin osa niistä on kuvittajien tekemiä taideteoksia.

Tutkielmassani läpikäymien pohdintojeni ja tietoperustan perusteella tekstin kanssa esiintyvillä kuvituksilla on hyvin suuri merkitys ajatellen lukukokemusta. Kuva ja teksti parhaassa tapauksessa rikastuttavat toinen toistaan, mutta voivat joissain tapauksissa olla myös toistensa tiellä. Kuvitustekniikoilla on myös aikansa ja paikkansa ja ne voivat vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi tekstin uskottavuuteen tai houkuttelevuuteen.

Asiasanat: kuvitus, tekstit, viestintä, sanallinen viestintä, grafiikka, taide

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme in Communication, Option of Visual Communication

Author: Sara Juntunen

Title of thesis: The different forms and tasks of illustration as support for text - What is the significance of illustration alongside text?

Supervisor: Tuukka Uusitalo

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2023

Number of pages: 41

The purpose of this thesis was to delve into the different tasks and forms of illustration alongside text. The topic was inspired by the practical part of the thesis, which involved illustrating a book of poems, where I realized that illustration has multiple different tasks. However, I wanted to expand the content of my thesis beyond poetry and address the topic of different illustration techniques and their roles in general, as I believe it would be more beneficial for my future. My goal was to examine the dialogue between image and text from different perspectives. I wanted to find out how illustration supports text using different methods and how much the various techniques of illustration matter.

In my thesis, I went through the different forms of illustration one by one, which include painting and drawing, photography, digital illustration, videography, and animation. I pondered the roles of these different techniques in illustration and their connection with text, comparing different illustration styles with each other, after which I focused more closely on the different tasks of illustration. I examined the tasks starting from the text and raised their main features and differences compared to each other.

The theoretical foundation of the thesis consists of literature dealing with the key topics and articles found on the internet. The image material comes from different parts of the internet, and most of them are works of art made by illustrators.

Based on my reflections and theoretical foundation in the thesis, illustrations accompanying text have a very significant impact on the reading experience. Image and text can ideally enrich each other, but in some cases, they can also be in each other's way. Illustration techniques also have their time and place, and they can significantly affect, for example, the credibility or attractiveness of the text.

Keywords: illustration, subtitles, visual communication, communication, graphic, art

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	MITÄ ON KUVITTAMINEN?	7
3	KUVAN SUHDE SANAAN	8
4	KUVITTAMISEN ERI MUODOT TEKSTIN RINNALLA	10
4.1	Maalaus ja piirros	10
4.2	Valokuva	13
4.3	Digitaaliset kuvitukset.....	16
4.4	Videokuva	19
4.5	Animaatio	21
5	KUVITTAMISEN PÄÄTEHTÄVÄT TEKSTIN RINNALLA	23
5.1	Kuvitus koristeena.....	24
5.2	Kuvitus infografiikkana	26
5.3	Kuvitus täydennyksenä	29
5.4	Kuvitus ilman tekstiä	31
	POHDINTA	35
	LÄHTEET.....	37
	KUVALÄHTEET	40

JOHDANTO

Tekstin ja kuvan vuoropuhelua toistuu jatkuvana syöttönä ympärillämme. Herätessämme aamulla selaamme sosiaalisia medioita, jotka täyttyvät seurattujemme ihmisten kuvista ja postauksista. Käymme suihkussa ja peseydymme saippualla, jonka pullon kyljessä esiintyy sitrushedelmiä ja käyttöohjeita. Kahvin juomme Tove Janssonin suunnittelemaasta muumi-mukista samalla katsoen televisiosta uutisia. Päivällä käymme ehkä koulussa, opiskelemme aiheita informatiivisten opetusvideoiden kautta ja kotimatalla poikkeamme kauppaan ostamaan virvoitusjuomaa. Valinnanvaikeus juomahyllyllä yllättää, joten tartumme tölkkiin, joka pistää ensimmäisenä silmään visuaalisesti miellyttävällä etiketillään. Illan tullen luemme aikakauslehteä, jonka sivut täyttyvät artikkeleista, valokuvista ja piirroksista ja jonka kannessa poseeraa tuttu naishenkilö suurten otsikkotekstien kera. Ennen nukkumaanmenoa lähetämme vielä tekstiviestillä emojiilla varustetut hyvän yön toivotukset.

Kuva ja sana esiintyvät enemmän yhdessä kuin erikseen. Ne tukevat toisiaan eri tavoin ja onnistuneessa kuvan ja tekstin suhteessa lukukokemuksesta tulee saumaton ja täysinäinen kokonaisuus lukijalle. Kuvituksilla on monia muotoja ja kuvittajan onkin tärkeää pohtia sitä, mikä kuvitustyyli sopii millekin tekstille. Kuvitustekniikan valikoimisen lisäksi lähden pohtimaan, kuinka paljon kuvituksella halutaan esimerkiksi avata tekstiä lukijalle vai onko parempi vaihtoehto sittenkin antaa lukijalle itselleen enemmän tulkinnanvaraa. Tavoitteenani on tutkia aihetta enemmän kuvittajan kuin kirjoittajan näkökulmasta ja toivon tutkielmani antavan vastauksia kuvittajia mietityttäviin kysymyksiin ja tuovan uusia perspektiivejä ja huomioita lukijalle. Pysin myös vertailemaan kuvitustekniikoiden toimivuutta eri tilanteissa ja pohtimaan niiden hyviä ja huonoja puolia. Pureudun siis kuvituksen eri muotoihin ja niiden tehtäviin tekstin rinnalla. Tutkimusaineistona käytän keskeisimpiä aiheita käsittelevää kirjallisuutta, artikkeleita sekä esimerkkejä erilaisista kuvituksista.

1 MITÄ ON KUVITTAMINEN?

Kuvittaminen on visuaalista kerrontaa. Sitä löytää melkeinpä kaikkialta, minne keksii katsoa: kirjoista, mainoksista, peleistä, kuoseista tai vaikkapa postimerkeistä. Lähtökohtana on useimmiten teksti, jota kuvitukset koristavat, havainnollistavat tai täydentävät.

Tutkijoiden mukaan sulaweninsikaa esittävä maailman vanhin luolamaalaus löytyy Indonesiasta. Maalaus on mitä ilmeisimmin tehty ainakin 45 500 vuotta sitten. (Kerttula 2021.) Kuvittamisen taito on näinikään kulkenut ihmisten mukana jo vuosituhansien ajan. Nykyisen tiedon mukaan kuvien historia on kirjoitusta pidempi. Ennen kirjoitustaidon kehittymistä kuvitus on ollut keino saada viesti perille, jolloin kuvituksen lähtökohtana on yleisimmin ollut jokin ajatus, tarina tai ihan vain taideteos. Perinteisimmät aiheet luolamaalauksille ovat olleet ihmiset, eläimet ja veneet. (Bolin 2010, 25). Kuvittamisen mielletään usein olevan täydennys jollekin kirjoitukselle, vaikka alunalkujaan kuvitukseen itseensä on saattanut sisältyä kokonainen tarina ilman yhtäkään sanaa. Tällöin tietysti kuvan tulkinnalle annetaan huomattavasti suurempi vapaus. Kirjoitus on ajansaatossa kehittynyt riippumattomaksi kuvista, mutta sen yhteydessä on siitä huolimatta käytetty visuaalisia merkkejä, jotta tekstin vaikutus on saatu tehokkaammaksi. Ne täydentävät toisiaan luontevasti ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. (Mikkonen 2005, 13).

2 KUVAN SUHDE SANAAN

Kirjoitustaidon yleistyttyä teksti ja kuva ovat kulkeneet ikään kuin käsi kädessä. Nykypäivänä on harvinaista nähdä kuva ja sana ilman toisiaan. Mainokset, kuvitetut kirjat ja sarjakuvat on hyviä esimerkkejä ja listaa voisi jatkaa loputtomiin. Niiden yhdistelmillä on lähes rajaton määrä keinoja käytettävissään. (Mikkonen 2005, 13.) Kirjassa ”Valokuvien kriittinen tulkitseminen-medialukutaitona ja lajityypittely sen kehittäjänä” kerrotaan Reijo Kupiaisen todenneen näin: ”Näyttäisi siltä, että sanan ja kuvan välinen suhde on saanut uusia, entistä tiiviimpiä muotoja, jotka edellyttävät lukijalta kirjallisen lukutaidon ohella kuva- ja medialukutaitoa”. (Pienimäki 2013, 18) Tämä lause kiteyttää hyvin sen, kuinka suuri vaikutus tekstin rinnalla olevilla kuvituksilla on erityisesti journalismissa, kun puhutaan esimerkiksi asioiden paikkansapitävyydestä. Kuvitus rikastuttaa tekstiä ja toisinpäin. Siitä huolimatta ne ovat aivan eri asioita, sillä kuvaa on mahdoton kuvata koskaan pelkällä tekstillä ja samoten kaikkia kielellisesti ilmaistuja asioita ei voi kääntää kuviksi. Jos näin olisi, hyvin mahdollisesti joko vain kirjoittaminen tai vain kuvittaminen olisi valikoitunut käytettäväksi. (Mikkonen 2005, 20.)

Toisin kuin kirjoitettu teksti, kuvitus pystyy samanaikaisesti kertomaan monta asiaa katsojalleen. Tekstiä luetaan lause kerrallaan, jolloin viestin perille saattamiseen kuluu kuvitusta pidempi aika. Teksti ja kuvitus yksittäin kuitenkin tупpaavat usein jäämään tiedonvälitykseltään heikoksi, jolloin näiden kahden yhdistäminen tekee viestistä kokonaisemman. Teksti auttaa omaksumaan kuvan sisältöä ja kuva taas tekee tekstin konkreettisemmaksi. (Hatva 2018, 95-96).

Koska jokainen katsoo kuvaa ja lukee tekstiä omista lähtökohdistaan käsin, loppuen lopuksi kuvan ja sanan suhde on lukijan ja katsojan tajunnassa syntyvä tulkinta. (Mikkonen 2005, 56). Kuvan ja sanan suhde ei välttämättä kuitenkaan aina toteudu halutulla tavalla, jolloin teksti ja kuvitus voivatkin asettua vastakkain ja olla enemmänkin toistensa tiellä kuin tukena. Esimerkiksi ohjeet, joissa kuvan on kuvitettava tekstiä suoraan vääristelemättä sitä, voi harhaanjohtavalla kuvituksella saada ei haluttua sekaannusta aikaan lukijan mielessä. Kun taas esimerkiksi fiktiivisistä satuhahmoista kertovasta kirjasta tehdään elokuva, voi tämä kuvitustyylillä pahimmassa tapauksessa koitua fiktiivisyyttä köyhdyttäväksi kuvittamisen muodoksi. (Mikkonen 2005, 304). Koska lopullisen tulkinnan tekstin ja kuvan vuoropuhelusta tekee itse lukija, voi olla vaikeaa määritellä rikastuttaako vai rajoittako kuvitus loppupeleissä tekstiä ja toisinpäin. (Ylimartimo 2001, 83). Osa näkee

kuvitusten jopa vievän tilaa lukijan omalta mielikuvitukselta, kun taas osa ajattelee sen elävöittävän lukijan lukukokemusta.

On myös hyvin paljon tekstin sisällöstä riippuvaista, kannattaako sitä lähteä kuvittamaan. Esimerkiksi sanapari ”valkoinen hevonen” sisältää kaksi eri sanaa, mutta kuvituksessa nämä voidaan kiteyttää yhteen ja samaan kuvaan. Vastakohtana tälle toimii taas abstraktimpia asioita esittävät lauseet tai muuten vain pitemmät tai monimutkaisemmat ohjeet kuten vaikka lääkepakkauksen kyljessä lukeva ”Heitettävä pois kahden viikon kuluttua avaamisesta”. Tässä kuvituksen voisi ajatella lähinnä vain sekoittavan lukijan ajatuksia, jolloin parempi vaihtoehto on antaa tekstin puhua puolestaan. (Hatva 2018, 61.)

3 KUVITTAMISEN ERI MUODOT TEKSTIN RINNALLA

Kuvitukset voidaan tyyllisesti jakaa kahteen pääryhmään: kuvaan ja liikkuvaan kuvaan. Ajan mittaan perinteisemmästä piirroksesta ja maalauksesta on päästy valokuvaukseen sekä digitaalisesti toteutettaviin kuvituksiin. Näiden rinnalla myös niin sanotusta elävästä kuvasta eli videokuvauksesta ja animaatioista on tullut yksi kuvituksen muoto. Vaikka kuvittamisen ajatellaan olevan hyvin vapaa taiteen laji, on jokaisella kuvituksella aikansa ja paikkansa. Kaikki kuvitustyyli eivät välttämättä sovi jokaiseen tilanteeseen ja kuvitustekniikoita kannattaa vertailla toisiinsa löytääkseen tietynlaiselle tekstille sitä palvelevan kuvituksen. Esimerkiksi useimmissa oppimisteisteissä värillinen viivapiirros on oppimisen näkökulmasta paras kuvittamisen muoto, mutta samalla terminologian ymmärtämisessä suullisen esityksen on todettu olevan oppimisen kannalta yhtä tehokasta kuin kuvitus. Voidaan siis todeta, että eri tavoitteisiin tarvitaan erilaista kuvitusta. Kuvitustekniikoilla on jossain määrin siis väliä, mutta samaan aikaan on otettava huomioon myös kohderyhmä, lukijan motiivit omaksua sisältöä, ohjaava teksti ja käyttötapa, jotta viestintä on onnistunutta. (Hatva 2018, 102-106.) Tulevissa luvuissa käsittelen näiden tekniikoiden peruseriaatteita ja sitä, kuinka nämä eri kuvitusmuodot toimivat yhdessä tekstin kanssa.

3.1 Maalaus ja piirros

Kuten on aiemmin todettu, maalaus ja piirros ovat kuvituksen muodoista vanhimmat. Ne ovat alkujaan toimineet tekstin korvaajana sen sijaan, että olisivat tukeneet sitä. Ajan saatossa kirjoitustaidon yleistyttyä kuvitusta ei kuitenkaan ole unohdettu, vaan sen sijaan se on jatkanut kehitystään koko ajan pidemmälle ja löytänyt uusia suuntia. Maalaukset ja piirrokset mielletään yleisesti ottaen taideteoksina, joissa ainoa kirjallinen osuus ilmenee teoksen nimestä. Koska puhumme kuitenkin kuvittamisesta, jätetään taideteokset sikseen ja keskitytään siihen, miten nämä kuvitustyyli näyttävät tekstin yhteydessä.

Digitaalisen kuvittamisen yleistyttyä, konkreettiset maalaustekniikat, kuten öljy-, akryyli-, pastelli- ja vesivärimaalaus ovat toistaiseksi säilyttäneet paikkansa kuvataiteen saralla, mutta esimerkiksi markkinoinnin yhteydessä konkreettiset maalaukset harvoin päätyvät käyttöön. Sama pätee myös piirtämiseen, kuten lyijykynällä tai tusseilla tehtyihin teoksiin. Jotta näitä voitaisiin hyödyntää markkinointimateriaaleina, on ensin saatettava piirrokset ja maalaukset digitaaliseen muotoon esimerkiksi skannerin avulla. Mainostoimistoissa, joissa tuotantoja tehdään nopealla tahdilla,

digitaalisesti toteutettava grafiikka ja kuvitus yksinkertaisesti säästävät työntekijöiden aikaa ja vaivaa. Ympärielle katsoessa maalauksia ja piirroksia näkee kuitenkin edelleen monessa eri muodossa, erityisesti tunnetuilta taiteilijoilta kuten vaikkapa Tove Janssonilta. Janssonin muumihahmojen pohjalta kuvittaja ja graafinen suunnittelija Tove Slotte on suunnitellut suurimman osan Arabian muumiastiastoista ja yksi hänen töistään näkyy alla olevassa kuvassa (kuva 1). (Koste 2019, hakupäivä 14.5.2023).

Kuva 1. Arabian astiastoa Tove Janssonin muumikuviinnilla (Nordicnest)

Puhuttaessa perinteisen maalauksen ja tekstin suhteesta toisiinsa, totutuin näky on maalausten nimet sekä kirjojen maalatut kuvitukset. Maalaukset ja piirrokset usein ovat taideteoksia, jota voidaan tulkita loputtomilla eri tavoilla. Teosten nimet usein kertovat ja avaavat katsojalle merkityksiä ja ohjaavat ajattelussa haluttuun suuntaan. Useissa historiallisissa maalauksissa on kuvattu tilanteita, ihmisiä ja tapahtumia, jolloin nimet rakentuvat niiden mukaan. Katsottaessa esimerkiksi Pieter Bruegelin teosta ”Ikaroksen putoaminen” (kuva 2), tiedetään nimen perusteella mistä puhutaan, jolloin tapahtumaa ei tarvitse erikseen arvailla ja kuvan muiden yksityiskohtien tulkitsemiselle jää enemmän tilaa. Nimi ei kuitenkaan kerro kaikkea, mutta ohjaa katsojaa miltä kantilta kuvaa kannattaa lähteä tulkitsemaan. (Mikkonen 2005, 80-82.)

Kuva 2. Pieter Bruegelin maalaus Ikaroksen putoaminen. (Bruegel 1550-luku)

Maalaaminen ja piirtäminen antavat animoinnin lisäksi kuvittajalle eniten tilaa käyttää omaa luovuuttaan ja mielikuvitustaan. Kaikki lähtee usein valkoiselta paperilta, mutta lopputulos voi olla mitä mielenkiintoisin erilaisista satuhahmoista täydellisen realistisiin muotokuvaan. Tässä pätee hyvin sanonta: "Vain mielikuvitus on rajana". Koska fantasiamaailmaan uppoutuminen maalausten avulla on mahdollista, on se hyvin toimiva kuvitusmuoto esimerkiksi lastenkirjan sivuilla. Värien sekä yksityiskohtien käyttö saa olla runsasta ja kontrastit voimakkaita. Kuvien on tarkoitus elävöittää ja tulkita tarinaa. Piirtäjällä on valokuvaajaan verrattuna se etu, ettei kuvan tarvitse liittyä näkyvään todellisuuteen. (Etto 2003, 74). Sisko Ylimartimon ja Riitta Brusilan toimittamassa teoksessa "Kuvittaen – Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia" kirjoittaja Ulla Etto mainitsee kahdeksanvuotiaan poikansa sanoneen oman mielipiteensä lastenkirjojen kuvituksista, kun häneltä kysytään, että olisivatko valokuvat parempia satukuvia piirroksiin verrattuna. Poika vastaa, että valokuvat tekisivät tarinasta todentuntuisemman, mutta olisi parempi, ettei pelottavimpia kohtia olisi valokuvattu. (Etto 2003, 80.) On selvää, että valokuvattu peikko on pelottavampi näky kuin piirretty. Toki piirustustyylillä on suuri merkitys ajatellen hahmojen ulkonäköä ja tässäkin tapauksessa voidaan ajatella kuvittajalla olevan enemmän työkaluja käsissään ja pelottavankin oloisia satuhahmoja voidaan viedä piirrosten avulla pehmeämpään ja lapsiystävällisempään suuntaan. Alla näkyvässä kuvassa (kuva 3.) Mauri Kunnaksen "12 lahjaa joulupukille"- kirjan hahmot ovat tehty sympaattisen ja hieman jopa kömpelön oloisiksi, jolloin ne leikkisällä ulkonäöllään soveltuvat hyvin lastenkirjan sivuille. (Loivamaa 2002, 80).

Kuva 3. Mauri Kunnaksen vesiväritekniikalla toteutettu lastenkirjan kuvitus kirjasta ”12 lahjaa joulupukille” (Kunnas 1987)

Milloin kuvituksen ei kuitenkaan kannata olla piirretty tai maalattu kun sen tehtävänä on toimia tekstin kanssa, eikä näyttäytyä pelkkänä taideteoksena? Ajatellaan iltapäivälehdessä uutisoivan tapahtumasta, jonka ajankohta on tuore, esimerkiksi edellinen päivä. Tapahtuman aihe käsittelee jotain, mihin ihmiset kaipaavat kuvallista todistetta. Maalattu tai piirretty kuva verrattuna tapahtumasta otettuun valokuvaan on harhaanjohtava ja luultavasti irrallinen kontekstista. Valokuva on ajan tasalla tapahtumien kanssa ja todistaa uutisoitujen asioiden pitävän paikkaansa. On otettava huomioon, että myös uutisvalokuvan on täytettävä tietyt kriteerit, joita ovat: (1) Valokuvan on liityttävä tapahtumaan, sattumaan tai tapaukseen, joka on (2) äskettäinen, ja (3) tapahtuman tai henkilön on saavutettava uutisarvo. (Pienimäki 2013, 100).

3.2 Valokuva

Valokuva lukeutuu yhdeksi visuaalisen representaation lajiksi. (Brusila 2003, 14). Sen keksi Louis Daguer 1800-luvun alkupuoliskolla. Valokuvan kasvattaessa nopeasti suosiotaan heräsi pelko siitä, että taiteen tekeminen jäisi valokuvauksen varjoon. Se onnistuikin syrjäyttämään esimerkiksi perinteiset miniatyyrimaalaukset, jotka ovat pieniä soikion muotoisia muotokuvia ihmisistä. Tämä kuitenkin mahdollisti sen, että taidetta pystyttiin viemään aiempaa epärealistisimpiin suuntiin ja esimerkiksi abstraktit maalaukset löysivät paikkansa. Erityisesti ihmisten, maisemien, arkkitehtuurin ja sotien valokuvaaminen oli suosituinta. (Arkistosta revittyä 2016.)

Valokuva on nykypäivänä yksi taidemuoto, mutta sen lisäksi myös hyvin paljon käytetty väline esimerkiksi journalismissa, markkinoinnissa, tutkimuksissa ja dokumentoinnissa. Sen helppous viehättää, ja tyyllisesti valokuvaus on hyvin laaja-alaista. Vaikkakin sitä on rinnastettu paljon kuvittamiseen, valokuvaajalla ei kuitenkaan ole samanlaisia mahdollisuuksia ikuistaa kuvitteellisia tai aineettomia elementtejä valokuviin kuin kuvittajalla omiin teoksiinsa. Valokuvat myös vanhenevat toisin kuin kuvitukset ja niihin liittyy vahva kuvausko sekä todellisuusefekti. Jos niitä haluaa maustaa epärealistisuudella, on turvauduttava editointiohjelmiin, joilla tällainen on mahdollista. Kuvamanipulaatiota on kuitenkin harrastettu koko valokuvauksen historian läpi monin eri keinoin, ennen kuin niitä on lähdetty käsittelemään digitaalisesti. Valokuvan paikka on lähinnä ollut realistisessa kerronnassa ja vaikkapa satukirjoja katsottaessa valokuva on kuvallisen kerronnan muodoista harvinaisempi. Fiktiivinen esittäminen valokuvataiteessa on kuitenkin yleistynyt taidevalokuvauksen piireissä. (Brusila 2003, 13-15.) Tässä tyyliä kuvattava kohde on edelleen todenmukainen, mutta epärealistisuus piilee huolellisissa lavastuksissa sekä henkilöiden puvustuksissa ja maskeerauksissa. Myöskin lastenkirjojen kuvituksissa on jonkun verran näkynyt ”valokuvitusta”, joiden aiheita ovat olleet muun muassa luonto, eläimet ja lapsen arjen askareet. (Mäkelä 2003, 48). Magnus Scharmanoffin kuvasarjat ovat hyvä esimerkki fiktiivisestä valokuvakerronnasta ja alla olevassa kuvassa (kuva 4.) näkyy yksi hänen teoksistaan.

Kuva 4. Lavastettu fantasiakuva. Kyseessä Magnus Scharmanoffin teos nimeltä Resignation. (Scharmanoff, 1995)

Maalaamiseen verrattuna valokuvaus saattaa taidemuotona olla rajatumpaa, mutta esimerkiksi journalismissa tai joissain tieteellisissä tutkimuksissa valokuvien todenmukaisuus on välttämätöntä. Valokuvan kiistattomuuden voima kiehtoo ja puhututtaa ihmisiä niin hyvässä kuin pahassa. Hyviä esimerkkejä ovat väkivaltavideot, tosi-tv, valvontakamerat sekä manipuloidut lehti- ja mainoskuvat. (Mikkonen 2005, 16.)

Teksti ja valokuva on totuttu yleisimmin näkemään yhdessä esimerkiksi lehtien kansikuvissa, oppikirjoissa ja monissa sosiaalisen median alustoissa kuten vaikkapa Instagram-kuvana, jota kuvateksti täydentää. Valokuva on usein arkinen ja rehellinen. On yleisempää nähdä valokuva irrallisena tekstistä, kuin yhdessä ja samassa kuvassa niin, että teksti olisi sijoitettu valokuvan päälle. Lehtien kansissa näkyvät henkilökuvat päälle liimatuilla teksteillä lienevät tutuin esimerkki tästä. Mukaan voidaan laskea myös levykannet sekä julisteet. Lehtien jutut rakentuvat usein tunnettujen henkilöiden ympärille, jolloin valokuva on parhain kuvitusmuoto kertomaan, kenestä tai mistä puhutaan. (Brusila 2003, 13).

Henkilöiden elämän tapahtumia käsitteleville juorulehdille valokuvat ovat merkityksellisiä juttujen uskottavuuden kannalta. Näihin esimerkiksi piirretyt kuvitukset eivät juurikaan tuo lisäarvoa vaan jopa päinvastoin.

Tuotepakkauksissa valokuvat ovat piirroskuvituksia hieman harvinaisempi näky, mutta näitäkin esiintyy. Hiusväripakkausten kyljessä on totuttu näkemään valokuvattuja hiusmalleja antamaan tuotteesta mahdollisimman todenmukaisen kuvan. Hiusväripakkauksen piirretty etiketti ei luultavasti herättäisi luottamusta ostajassa samoissa määrin kuin valokuvattu. Mitä luultavimmin pakkaus jäisi ostamatta. Vaikka valokuvaa pidetään piirustusta luotettavampana lähteenä, niin joissain tapauksissa piirroskuva voi kuitenkin olla helpommin ymmärrettävä. Piirroksella tärkeimmät yksityiskohdat saadaan nostettua esille, kun taas valokuvassa informaation määrä on usein isompi ja myös epäolennaiset asiat kiinnittävät katsojan huomion. (Niemelä 2003, 57).

3.3 Digitaaliset kuvitukset

Digitaalinen kuvittaminen tuntuu lyhytikäisyydestään huolimatta ottaneen erityisesti markkinoinnissa tilan haltuun. Tämä kuvitustyyli tapahtuu tietokoneen ääressä niin, että kuvan pikseleitä käsitellään käden kontrolloimana, ikään kuin paperille piirrettäisiin oikealla kynällä. Tässä tapauksessa kynä on korvattu hiirellä tai piirtimellä, joka on yhdistetty piirustuslautaan. Vektorimuotoisten viivapiirrosten muokkaaminen ja tulostaminen eri mittakaavoissa on perinteistä tussipiirrosta vaivattomampaa. (Turun yliopisto 2023). Digitaalinen generatiivinen taide on kuvittajan itse kirjoittamaa koodia. Hän määrittelee yksikäsitteisiä käskyjä rakentaen kuvaa pikseli kerrallaan. Pikselien lisäksi käskyt voivat esimerkiksi koskea värien ja erilaisten muotojen piirtämistä. (Töyrylä 2022, 15.) Digitaalista taidetta näkee kaikkialla; suurin osa verkossa näkyvistä kuvituksista on tehty digitaalisesti ja esimerkiksi animaatiot ja pakkaussuunnittelu ovat koneella toteutettuja. Verrattuna vaikkapa öljyväreillä maalaamiseen, digitaalinen kuvittaminen on huomattavasti nopeampaa ja helpompaa, sillä kuvitusohjelmien ominaisuudet mahdollistavat piirtämisen eri tasoille, jolloin kokonaisia elementtejä pystyy poistamaan jättämättä jälkeäkään. Kuvien ja elementtien skaalaaminen on mahdollista ja värin vaihtaminen tapahtuu yhdellä hiiren napautuksella.

Digitaalisesti tehtävät kuvitukset lienevät yleisin tekstin kanssa yhdessä käytettävä kuvitusmuoto. Kuvitukset, jotka aiemmin piirrettiin tai maalattiin käsin esimerkiksi kirjojen sivuille tai postikortteihin, tehdään nykypäivänä digitaalisesti. Jälki saadaan tehtyä hyvinkin korkealla resoluutiolla, jolloin kuvat ovat puhtaita ja tarkkoja. Ajoittain voi olla vaikea erottaa digitaalista kuvitusta konkreettisesta piirroksesta, sillä tietokoneella tehtävissä piirustusohjelmissa on mahdollista jäljitellä perinteisiä maalaustekniikoita hyvinkin pitkälle. Jälki on saatu muistuttamaan esimerkiksi perinteisiä maalaussiveltimiä tai vaikkapa puuvärikyntiä.

Alla näkyvässä kuvassa (kuva 5.) on taiteilija Carla Petelskin digitaalisesti toteutettu teos nimeltä ”Parallel”. Ensinäkemältä voisi luulla maalauksen olevan tehty esimerkiksi puu- tai vahaväreillä, mutta näin ei kuitenkaan ole. Jäljittelemällä perinteisempiä maalaustekniikoita saadaan muun muassa luotua teoksiin maanläheistä tunnelmaa sekä autenttisuutta. Tällainen jälki voisi toimia hyvin vaikkapa sellaisten tuotteiden pakkausissa, joissa halutaan viestiä ekologisuudesta tai luonnollisuudesta.

Kuva 5. Carla Petelskin taideteos nimeltä Parallel. (Petelski 2022)

Pakkausten etiketeissä nähtävät kuvitukset ovat nykyään suurimmaksi osaksi tehty tietokoneiden piirto-ohjelmilla. Yleisin näky elintarvikepakkausten kyljissä lienee voimakkaasti käsitellyt valokuvat esimerkiksi appelsiinista, jota on elävöitetty lisäämällä siihen väriä tai appelsiinimehun pisaroita kuvankäsittelyohjelman avulla. Myöskin digitaalisesti toteutettuja piirroksia esiintyy paljon ja onkin hyvin tuotekohtaista, milloin valokuvalla ja milloin piirroksella varustettu etiketti on parempi vaihtoehto. Useimmissa tuotepakkauksissa kuvitusta ei kuitenkaan nähdä lainkaan, vaan graafinen puoli ja houkuttelevuus on saatu tuotteen pakkauksen väreillä ja nimessä näkyvällä fontilla aikaan. Myös abstraktimaa kuviointia näkee ajoittain. Seuraavassa kuvassa (kuva 6.) esimerkki saippuapakkauksen digitaalisesti toteutetusta etiketistä.

Kuva 6. Digitaalisesti kuvitettu saippuapaketti. (Fruite- Packaging Design Concept 2019)

Digitaalisen kuvittamisen kentällä tekoäly on puhututtanut viime vuosina paljon. Tekoäly pystyy luomaan kaikenlaista taidetta kuten kuvia, tekstejä, videoita ja ääntä. (Wall 2023). Eli toisin sanoen se pystyy hallitsemaan lähes kaikki kuvittamisen muodot. Aihe on herättänyt paljon myös eettisiä kysymyksiä koskien kuvittamista ja taiteen luomista. Esimerkiksi Sarah Shaffin kirjoittamassa artikkelissa kerrotaan kirjoittaja ja kuvittaja Harry Woodgate todenneen, että tekoälyllä toimivat ohjelmat kopioivat kuvittajien, valokuvaajien ja muiden taiteen parissa työskentelevien ihmisten teoksissa esiintyviä elementtejä ja sekoittavat niitä keskenään. (Shaffi 2023.) Tekoälyn pelätäänkin pahimmassa tapauksessa vievän työt taiteilijoilta. Se, kuinka hyvin tekoälyn tuottamat kuvitukset pystyvät tukemaan tekstiä on kuitenkin aivan oma kysymyksensä, jonka jätän muiden ratkaistavaksi. Alla olevassa kuvassa (kuva 7.) on esimerkki tekoälyn digitaalisesti luomasta kuvituksesta.

'It's the opposite of art': why illustrators are furious about AI

AI art generators may provide five minutes of fun for most users, but the blurring of creative and ethical boundaries is leaving many artists raging against the machine

Sarah Shaffi

Mon 23 Jan 2023 06:00 GMT

771

How many books is she reading? ... our writer's AI image. Photograph: Sarah Shaffi

Kuva 7. Kuvakaappaus artikkelista, jossa näkyy esimerkki tekoälyn digitaalisesti luomasta kuvituksesta. (Shaff 2023)

3.4 Liikkuva kuva

Liikkuva kuva on käytännössä valokuvauksesta jalostettu kuvittamisen muoto. Sen juuret vievät 1895-luvulle, jolloin Lumièren veljekset Louis ja Auguste kuvasivat maailmanhistorian ensimmäisen elokuvan. (Mankkinen 2017). 1950-luvulla kehitettiin peräkkäisiä valokuvia nopeasti tallentava filminauhuri, joka on ajan saatossa jatkanut kehittymistään koko ajan eteenpäin kohti laadukkaampaa videokuvaamista. (Pölonen 1990, 3). Nykypäivänä liikkuva kuvaa käytetään suurimmaksi osaksi mainos- ja tv-tuotannoissa, puhelimen sovelluksissa, sekä elokuvissa. 1990-luvun lopulla markkinoille tuli harrastajille tarkoitettu hyvin pienikokoinen digikamera, jonka suosio kasvoi ja levisi ammattilaiskuvaajien käyttöön. Kameralla pystyttiin sen pienen kokonsa puolesta kuvaamaan aiempaa helpommin sekä dokumentoimaan arkaluontoisiakin asioita vetoamalla harrastajastatukseen. Tämä muokkasi perinteisiä kuvaustapoja ja vapautti kuvakerronnan. Televisio-ohjelmien tekeminen oli nyt kaikille mahdollista, jolloin ammattitaito lopulta määritteli lopputuloksen. (Leponiemi 2010, 10.)

Liikkuva kuva on valokuvaa kerronnallisempi muoto, eikä jätä yhtä paljon tulkinnanvaraa katsojalle. Sen avulla voidaan saattaa katsojalle kokonainen viesti perille, vaikkei tekstiä tai puhetta olisi näkyvillä lainkaan. Äänikerronta on kuitenkin läsnä suurimmassa osassa videotuotannoista ja kuva- sekä ääniviestinnälle tyypillistä on, että lukijalle halutaan viestittää jotain. Eri medioista lähtöisin oleva päivittäinen tietotulva on kuitenkin hyvin runsasta ja kilpailee jatkuvasti ihmisten huomiosta. Paras keino saada ihminen kiinnostumaan on yhdistää kuva ja ääni toisiinsa, jolloin tärkeimmät aistit saadaan valjastettua vastaanottamaan haluttua sanomaa. (Leponiemi 2010, 154.)

Liikkuvaa kuvaa kulutetaan nykypäivänä suuressa määrin muun muassa televisiossa, sosiaalisen median alustoilla, elokuvissa ja suorissa lähetyksissä. Tyyllisesti se vaihtelee hyvin paljon taiteellisesta musiikkivideosta realistiseen dokumenttisarjaan ja sen ansiosta tapahtumia ympäri maailmaa pystytään kuvaamaan suorana lähetyksenä katsojille. Televisiosta nähtävät suorat lähetykset kuten jalkapallo-ottelut, laulukilpailut ja sosiaalisen median alustoilla kuvattavat live-lähetykset ovat hyviä esimerkkejä. Suurin osa lähetyksistä myös toimii vuorovaikutuksessa katsojien kanssa esimerkiksi kommenttikenttien välityksellä. Videoiden katsominen on muuttunut passiivisesta ajanvietteestä katsojia osallistuttavaksi toiminnaksi. (Roy 2023.)

Muihin kuvittamisen muotoihin verrattuna liikkuva kuva on jokseenkin konkreettisesta tekstistä irrallisempaa, sillä ääni ja puhe ovat lähestulkoon aina osa videokuvaa. Tällöin puheen voidaankin ajatella olevan kirjoittamatonta tekstiä kuvan päällä. Lähtökohtaisesti kirjoitettua tekstiä pidetään vakuuttavampana tiedonlähteenä, jolloin videolla kuuluvan kertojan äänenkäytöllä on väliä, kun halutaan saada asiantunteva vaikutelma aikaiseksi. Asiantuntijan kerronta kirjakielellä on vakavasti otettavampaa kuin esimerkiksi sama asia naapurin sanomana. (Leponiemi 2010, 161.) Audiomuotoinen viihde on viime vuosina kasvattanut hurjasti suosiotaan ja esimerkiksi podcastit ja äänikirjat ovat yleistyneet. Arjen kiireiden keskellä viihteen kuluttaminen äänimuodossa on helppoa, aikaa säästävää eikä vaadi samanlaista keskittymistä kuin luettava teksti. (Aavikko 2019).

3.5 Animaatio

Animaatio rakennetaan peräkkäisistä kuvista, joissa kuvan kohde muuttaa kuva kerrallaan muotoaan. Kuvat näkyvät vain pienen hetken kerrallaan, jolloin katsojalle välittyy illuusio, että kuvan elementti liikkui. Animaation juuret juontavat yhtä pitkälle kuin muunkin elokuvahistorian juuret, käytännössä laskemisen voi aloittaa jo 1700-luvulta lähtien, ellei aiemminkin, jolloin taikalyhtykuvia heijastettiin seinille. Animaatioiden paikka on useimmiten elokuvissa, tv-sarjoissa sekä mainostuotannoissa. Myös liikkuvan kuvan ja animaation yhdistelmiä on näkynyt jo pitkään. Animaation eri tekniikoita ovat muun muassa piirrosanimaatio, nukke- ja vaha-animaatio sekä 3D-animaatio. (Nummelin 2015, 7-10.)

Animaatioita hyödynnetään paljon lastenohjelmissa, televisiosarjoissa, elokuvissa, mainonnassa ja useissa opetusvideoissa. Se on epärealistisuudeltaan lähtökohtaisesti leikkisämpi liikkuvan kuvan muoto kuin perinteinen videokuva. Animaatiota voidaan rinnastaa sarjakuvaan, joissa molemmissa kuvat ovat kuvitustekniikaltaan piirroksia ja sisältävät enemmän kuin yhden kuvan. Animaatio on tuotannollisesti videokuva työläämpi kuvittamisen muoto, sillä piirrosten tekeminen vaatii aikaa ja vaivaa. Yksi ensimmäisistä kokonaan tietokoneella tehdyistä animaatioista oli vuonna 1967 ilmestynyt taiteilija Charles Csurin ”Hummingbird”, jonka kymmenen minuutin mittaiseen animaatioelokuvaan sisältyi yli 30 000 kuvaa tallennettuna suoraan filmille. 2000-luvulle mentäessä tietokoneanimaatioista tulikin merkittävä osa animaatioiden tekoa, jolloin niiden tekeminen tuli aiempaa halvemmaksi ja helpommaksi. Toisin kuin perinteisissä animaatioissa, tietokoneella tehtävissä animaatioissa hahmoja ei tarvitse piirtää joka kuvaan uudelleen, vaan niitä voidaan liikuttaa tietokoneen avulla ja näin liike saadaan taltioitua ruuduille yksi kerrallaan. (Nummelin 2015, 41-46.)

Animaatioita näkee niin tekstin yhteydessä kuin erikseenkin. Koska kuvia on enemmän kuin yksi, pystytään katsojalle kertomaan enemmän. Liikkuvaan kuvaan liitetään usein myös ääntä, jolloin kerronta monipuolistuu entisestään. Pelkät taustäänet kuten musiikki tai kuvan hahmon liikkeistä lähtevät elämisen äänet animaatioissa lisäävät kerronnallisuutta. Animaation taustalla puhuva kertoja tai hahmojen käymät keskustelut toimivat tekstinä ja täydentävät kuvitusta. Kuten myös videokuva, animaatio on liikkuvaa kuvaa ja kerronnaltaan rikkaampaa kuin yksittäiset kuvat. Näissäkin näkee päälle liimattua tekstiä esimerkiksi mainosten tai infograafisten animaatioiden ja videoiden muodossa, mutta useinkaan ne eivät tarvitse sanoja niin paljon kuin yksittäiset kuvat, jotta viesti saavuttaa katsojan.

Televisiosarjojen ja lastenohjelmien lisäksi animaatio on hyvin paljon käytetty kuvitusmuoto infograafisissa opetus- ja ohjevideoissa. Esimerkiksi lentokoneiden turvajärjestelmien esittelyvideot ovat lähestulkoon aina animoituja yksinkertaisine muotoineen. Voisi luulla, että realistinen videokuva olisi selkeydeltään ja samaistuttavuudeltaan katsojalle paras kuvitustyyli, mutta näin ei aina kuitenkaan ole. Videokuvan välityksellä katsojalle välittyy huomattavasti enemmän tunnetta, kun kuvan kohteina ovat oikeat ihmiset, joista pystyy poimimaan erilaisia ilmeitä ja eleitä ja näin ollen videokuva pääsee samaistuttavuudellaan lähemmäs katsojaa. Piirrosanimaation avulla tunne pystytään poistamaan kuvasta ja tilaa jää itse informaatiolle enemmän. Animoitujen opastusvideot lentokoneiden hätäjärjestelmistä vievät katsojan ajatuksen tasolla kauemmas mahdollisesta onnettomuudesta. (Brusila 2003, 15.)

4 KUVITTAMISEN PÄÄTEHTÄVÄT TEKSTIN RINNALLA

Kuvitus muuttaa sanallisen ilmaisun näkyväksi. Sen tehtävä tekstin rinnalla on koristaa, havainnollistaa ja selkeyttää. Joissain tapauksissa kuvalla voidaan myös korvata kokonaan tekstiä. Piirroksilla ja kuvilla pyritään tukemaan tekstiä ja auttamaan lukijaa ymmärtämään kokonaisvaltaisemmin, mitä yritetään kertoa. Toisinaan kuvitusta voidaan myös hyödyntää useammassa kuin yhdessä tarkoituksessa, mutta tällöin painotus on kuitenkin siinä, mitä kuvituksella halutaan viestittää. Kuten kirjailija Anja Hatva toteaa teoksessaan ”Fotorealistinen pilvilinna – kuvitus ja mielikuvat” hyvin, että usein yhteen kuvaan sisältyykin monia eri kuvituksen tehtäviä, mutta joitakin tehtäviä voidaan tällaisessa tilanteessa painottaa enemmän kuin toisia. (Hatva 2018, 98). On tärkeä huomioida, että vaikka kuvittaja havainnollistaa tekstiä, lopullisen kuvan omaan päähänsä rakentaa lukija itse. Tämä on siis ikään kuin kolmen osapuolen mielikuvitusten summa. Katsojalla on oma luova osuutensa ja visuaalinen ärsyke tekstin rinnalla on vasta lähtökohta, joka tarkoittaa sitä, että kuva voi muokkautua katsojan mielessä sisältäen esimerkiksi ylimääräisiä elementtejä kuten henkilöitä tai aikaulottuvuuksia, joita alkuperäisestä kuvasta ei tule konkreettisesti ilmi. (Hatva 2018, 153.) Sisko Ylimartimo sanallistaa tämän Kaisu Rättyän ja Raija Raussin toimittamassa teoksessa ”Tutkiva katse kuvakirjaan” hyvin:

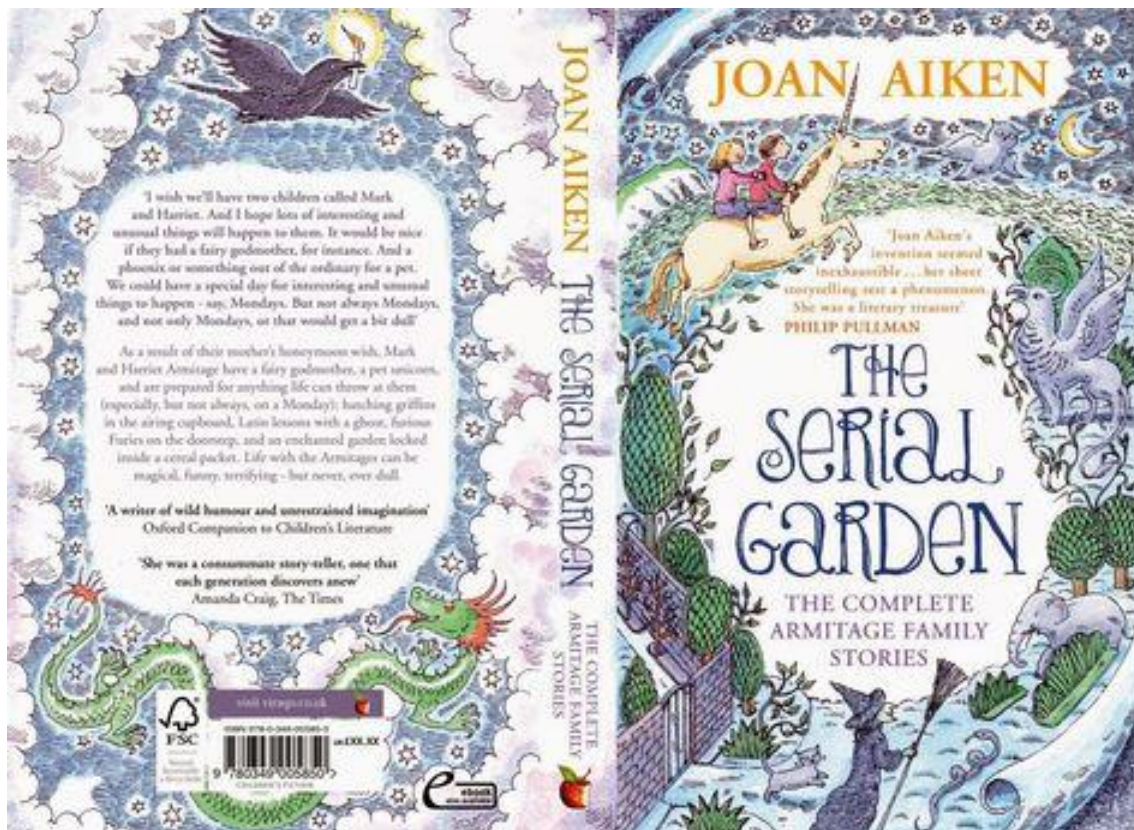
Vastaanottajan rooli ei kuitenkaan ole pelkkää kuvan havaitsemista tai kohteliasta kiinnostumista siitä. Hän kohtaa tekstin ja kuvan yhdistelmässä monien mielikuvien suman tai summan. Hän on tulkinnan tulkinnan tulkitsija: 1) kertoja tulkitsee oman mielikuvituksensa tuottamaa ainesta. Tämän tulkinnan tuloksen 2) kuvittaja – jos hän on eri henkilö kuin kertoja – visualisoi hedelmöittämällä sitä omalla (myötä- eli kanssa-, ohi- tai vasta-) tulkinnallaan. Kuvakirjan käteensä ottanut 3) katsoja muodostaa näiden tulkintojen summasta oman käsityksensä. (Ylimartimo 2001, 94.)

Jotta teksti hyötyy kuvituksesta ja toisinpäin, on niiden oltava kuuliaisimpia toisilleen. Hyvä kuvittaja huomaa, milloin tekstiä täytyy kuvittaa suoraan, milloin kuvituksen on oltava tekstile alisteinen ja milloin kuvitus saa taas kertoa enemmän kuin teksti itse. Myös kuvitustekniikoilla on väliä, kun mietitään kuvituksen tehtävää tekstin tukena. Joissain tapauksissa esimerkiksi animaatio on toimivampi kuin yksittäinen kuva ja toisinpäin.

4.1 Kuvitus koristeena

Teksti, jota halutaan koristaa kuvituksilla ilman sen syvempää merkitystä, on usein jotain sellaista, jota ei välttämättä tarvitse avata lukijalle sen enempää ja kaikki tarvittava informaatio tulee jo tekstistä itsestään ilmi. Kuvituksen ei myöskään tarvitse olla suoraa tulkintaa tekstistä. Joissain tapauksissa teksti taas halutaan tarkoituksellisesti jättää tulkinnanvaraiseksi, jolloin esimerkiksi abstraktit kuvat ajavat asiansa. Tärkeimpiä ominaisuuksia koristavassa kuvituksessa ovat estetiikka ja huomioarvo. Kuvituksilla pyritään luomaan tunnelmaa ja houkuttelemaan yleisö puolelleen. Hatvan mukaan kuvituksen päätehtäviä voisi olla esteettisen vaikutelman luominen ja huomion suuntaaminen kuvaan, kun sitä katsotaan spontaanisti. (Hatva 2018, 98).

Toisin kuin esimerkiksi infografiikkaa sisältävissä kuvituksissa, selkeydellä tai viestin perille saattamisella ei ole niinkään painoarvoa. Tällöin kuvittaminen on huomattavasti vapaamuotoisempaa. Värien käyttö saa olla runsasta ja räikeää, yksityiskohtiin voi pureutua halutessaan mielin määrin ja voimakkaat kontrastit ovat hyvä keino kiinnittää katsojan huomio. Mitä enemmän tunteita se herättää katsojassa, sen parempi. On myös huomattu, että värit auttavat katsojaa muistamaan nähdyn kuvan paremmin ja esimerkiksi värillinen kuva herättää kuvaa paremmin huomiota kuin sama kuva mustavalkoisena. (Hatva 2018, 46). Kaikenlainen markkinointiin tarkoitettu materiaali, kuten mainosesitteet ja pakkaukset tuotteiden ympärillä ovat hyviä esimerkkejä koristeellisista kuvituksista tekstien ohella. Toki näilläkin kuvituksilla on usein muitakin tehtäviä kuin vain koristaa tai houkuttaa ihmisiä luokseen. Alla olevassa kuvassa (kuva 8.) kirjan kuvitus on hyvin yksityiskohtaista, mikä tarkoittaa sitä, että kuvaa tulkitaan kauemmin ja se pitää katsojan otteessaan. Huomioarvonsa lisäksi kirjan kansi kiteyttää kirjan teeman ja pyrkii välittämään katsojalle sen tunnelman. On myös tärkeää pohtia, halutaanko lukijan mielikuvitukselle antaa tilaa, jotta lukija voisi itse kuvitella kirjan miljööön ja henkilöiden ulkonäön, kun hän katsoo kirjan kansia ensimmäistä kertaa.

Kuva 8. Peter Baileyn kuvittama kirjan kansi (Bailey 2015)

Hatvan tekemässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, millainen vaikutus kuvan esteettisyydellä on katsojan muistiin. Koehenkilöt lukivat kaksi artikkelia, jotka molemmat sisälsivät useamman kuvan. Luettuaan he saivat tehtäväksi nimetä kauneimpana sekä rumimpana pitämänsä kuvat. Tutkimus osoitti, että vastaajat useimmiten olivat unohtaneet rumimpana pitämänsä kuvat, kun taas kauneimpana pitämänsä kuvat olivat painuneet heidän mieleensä. "Kauneimmat" kuvat olivat useimmiten artikkelien suurimpia sekä värikkäimpiä kuvia, kun taas "rumimmat" kuvat olivat yksivärisiä ja huomattavasti pienempiä. (Hatva 2018, 78.) Toisin sanoen, hyvä mainostamisen keino on tehdä yleisesti katsojaa miellyttäviä kuvituksia, jos mainostettavan kohteen halutaan jäävän mieleen.

Koristavaan kuvitukseen voidaan ajatella käyvän lähestulkoon kaikki kuvitustyyli. Kysymys onkin, että onko järkevää käyttää kuvassa esimerkiksi pelkistettyjä muotoja ilman värejä, kun vaihtoehtona olisi luoda jotain silmiinpistäväää ja esteettisyydeltään miellyttävää? Kaikki on tietysti tilannekohtaista ja jälleen kerran tekstistä riippuvaista. Koristeellisenkaan kuvituksen ei tarvitse aina olla herättämässä huomiota, vaan tekstiä myötäilevä estetiikka voi hyvinkin riittää. Kuvituksen tehdessä lukukokemuksesta miellyttävän, ollaan jo onnistuttu koristamaan tekstiä.

4.2 Kuvitus infografiikkana

Joissain tapauksissa kuvituksen tehtävä on havainnollistaa ja selkeyttää tekstiä lukijalle. Hyviä esimerkkejä informaatiota sisältävästä graafikasta ovat erilaiset kuvalliset ohjeet ja tilastot, joissa on erilaisia diagrammeja. Tällaisissa grafiikoissa tärkeintä on, että viesti on selkeä ja menee perille. Ylimääräisiä yksityiskohtia tai tarpeetonta kolmiulotteisuuden luomista on parasta välttää, jotta kuvalle jäisi mahdollisimman vähän tulkinnanvaraa ja se mukailisi tekstiä oikein. Tärkeä ohjenuora infografiikoiden tekemiselle on se, että kaiken kuvaan käytetyn musteen tulisi olla tarkkaan harkittua ja jos kuvasta haluttaisiin lähteä poistamaan elementtejä, se vaikuttaisi merkittävästi informaation välittämiseen. (Hatva 2018, 114). Hatva kiteyttää informatiivista tekstiä onnistuneesti tukevan kuvituksen tehtävää näin:

Kyse on informaation organisoinnista. tavoitteena on selkeys ja hyvä sisältö, ei pelkästään kauneus. Niin sanotun ”datamuste” – teorian mukaan hyvän graafisen esityksen avulla katsoja saa tiedot lyhyimmässä ajassa pienimpään mahdolliseen tilaan tiivistettynä käyttäen minimimäärän mustetta tulostamiseen. Hyvä graafi sisältää paitsi monia kuvattavan kohteen ominaisuuksia, se myös kertoo sisällön vääristelemättä sitä. (Hatva Anja 2018, 113-114.)

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö infografiikat saisi olla persoonallisia tai vaikuttavan näköisiä. Edelleen kaikki kuvitustekniikat ovat sallittuja ja tietysti aiheesta riippuen pohditaan, kuinka selkeästi asia halutaan tuoda ilmi. Vapaus käyttää mielikuvitusta määrittänyt pitkälti kuvituksen tehtävän mukaan, jolloin esimerkiksi fiktiivisellä kertomuksella on suuri ero verrattuna tieteiskuvitukseen. (Hatva 2018, 152). Infografiikoiden kanssa voidaan ajatella vähemmän olevan enemmän. Jos kaikkia kuvan elementtejä on korostettu, voi käydä niin, ettei mikään niistä lopulta erotu. On tärkeää, että elementtien välille jäävät erot kasvattavat osaltaan huomioarvoa. (Niemelä 2003, 68.)

Alla olevassa kuvassa (kuva 9.) esiintyvä kuvitettu resepti on hyvä esimerkki siitä, että taiteellisuus ei välttämättä vie itse informaatiolta kuitenkaan tilaa. Toki on otettava huomioon se, että kuvitettu resepti saa olla tulkinnanvaraisempi kuin esimerkiksi ensiapuohjeet, joissa kuvan tulkittamiseen käytettävän ajan tulisi olla mahdollisimman lyhyt, jotta kuvalla ei ainakaan sekoitettaisi katsojan päätä.

Kuva 9. Havainnekuva Felicita Salan kuvittamasta reseptistä (Sala 2013)

Informaatiota sisältävän kuvan tarkoituksia on havainnollistaa rakennetta ja tapahtumien kulkua sekä osoittaa syy-seuraussuhteita. Se toimii pääosin ymmärtämisen ja oppimisen välineenä ja täten onkin hyvin yleinen näky esimerkiksi oppikirjojen sivuilla. Infografiikkaa ei käytetä huvikseen sivujen täyteenä, vaan kuva on aina jollain tavalla tarpeellinen ja tekstiä tukeva. Tarpeettomilla kuvilla on siinä mielessä huono vaikutus, että se voi johtaa lukijan harhapoluille. (Niemelä 2003, 55). Infografiikka toimii tekstin ehdoilla, ei toisinpäin. Vaikka infografiikoissa kuvitus on lähtökohtaisesti tekstille alisteinen, on kuvituksen rooli tekstin rinnalla siitä huolimatta hyvin tärkeä. Kuvallinen ilmaisu auttaa tekstiä tehokkaammin kuvaamaan konkreettisia asioita kuten värejä, muotoja ja sijaintia. Visuaaliset elementit herättävät huomion paremmin kuin pelkkä teksti ja sitä myöten myös pitävät lukijan mielenkiinnon otteessaan. (Hatva 2018, 101.)

Seuraavassa kuvasarjassa (kuva 10. ja kuva 11.) on esitelty kaksi infograafia samasta aiheesta: Ensimmäinen on heikosti toteutettu infograafi ja toinen paranneltu versio.

Kuva 10. Esimerkki 1. (Chibana 2016)

Yllä näkyvän infograafin ideana on kertoa lukijalle eri ruokien sisältämistä ravintoaineista. Tekstien asettelu on sekavaa ja lukijalle jää epäselväksi, mitä ravintoaineita kustakin ruokalajikkeesta loppuen lopuksi löytyy. Informaation määrä on vähäinen ja herättää lukijassa lähinnä vain kysymyksiä. Kuvat antavat infograafille kulahtaneen ilmeen, eikä lopputulos ole visuaalisesti houkutteleva, vaan ennemminkin väsynyt esitys tärkeästä aiheesta. (Chibana 2016.)

Kuva 11. Esimerkki 2. (Chibana 2016)

Tämä yllä näkyvä infograafi on päivitetty versio edellisestä. Pystysuuntaiset tekstit ovat käännetty vaakatasoon, jolloin lukeminen ja tiedon vastaanottaminen nopeutuu. Kuvakkeet ovat vaihdettu raikkaisiin ja yksinkertaisiin piirroskuviin, joka tuo graafin tähän päivään. Myös uudet ja kirkkaammat värit toimivat visuaalisena houkuttimena lukijalle ja auttavat erottelmaan ravintoaineet toisistaan. Informaation määrää on lisätty teksteihin, joka tekee infograafista lukijalle hyödyllisemmän. (Chibana 2016.)

4.3 Kuvitus täydennyksenä

Kuvituksilla voidaan tuoda tekstiin täytettä. Esimerkiksi lehtiartikkelin kuvitus rakentaa artikkelista täyteläisemmän version, emoji-t viestien perässä välittävät haluttua tunnelmaa ja lastenkirjan kuvituksilla saadaan havainnollistettua tekstiä paremmin ja ymmärrettävämmiin. Kuvituksen ei aina tarvitse kuvittaa tekstiä suoraan, vaan se voi tuoda esille jotain, mitä tekstissä ei ole mainittu. Kuvitus voi myös kertoa enemmän kuin teksti ja esimerkiksi laajennetuissa kuvakirjoissa kuten pienten lasten katselukirjoissa tekstin määrä on kuviin verrattuna vähäinen. (Ylimartimo 2001, 82).

Alla näkyvässä kuvassa (kuva 12.) teksti ja kuvitus tekevät yhteistyötä, jolloin artikkelista tulee kokonaisuus. Tämä näkyy muun muassa tekstin ja kuvan asettelussa ja kuvituksissa, jotka mukailevat ja havainnollistavat aihetta. Kuvan voisi tulkita osittain myös sisältävän hieman infografiikkaa, kuitenkin melko epäsuorasti. Lehtiartikkelien kuvitukset tuovat runsaasti lisäarvoa teksteille. Lukijan selatessa aikakauslehtiä tai nettisivustoja on kuvitetulla artikkelilla suuremmat mahdollisuudet tulla luetuksi. Tässä siis houkuttelevuus on tärkeässä osassa, mutta niin on myöskin itse tekstin avaaminen ja havainnollistaminen kuvituksen avulla. Kuvitukset auttavat lehtiartikkeleita erottautumaan muista ja siitä on tullut ikään kuin lehtien visuaalisen profiloinnin keino. Piirretyltä kuvituskuvalta vaaditaan hyvää ideointia, analyttisyyttä ja tulkintaa. (Niemelä 2003, 59.)

Kuva 12. Havainnekuva kuvitetusta lehtiartikkelista (Illustration for KOMPAS KLASS Newspaper 2014)

Toinen hyvä esimerkki on sarjakuvat, joissa teksti ja kuvitus yhdistyvät ja kertovat tarinaa, jota ne eivät yksin pystyisi ilmaisemaan. Sarjakuvan rakenne koostuu tekstistä, kuvasta sekä niiden kahden keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Kuvitus kertoo tarinan kulkua sekä miltä kukakin tarinan henkilö tai miljööt näyttävät, kun taas puhe- ja ajatuskuplat ilmaisevat mielteitä, joihin pelkkä kuvitus ei pysty. Tekstipalkkien tehtävä on kertoa jotain, mitä kuvitus tai puhe- ja ajatuskuplat eivät tuo ilmi. Sarjakuvien tarkoitus on olla mahdollisimman helppolukuisia, jolloin tekstin ja kuvan vuorovaikutuksen on oltava saumatonta ja lukijan katse ikään kuin liukuu kuvasta toiseen ilman häiritseviä keskeytyksiä. (Mikkonen 2005, 295-300).

Lastenkirjoissa kuvitus on erityisen tärkeä osa tarinaa. Se on esittävää ja tulkitsevaa taidetta, joka pystyy kertomaan, taltioimaan ja todistamaan. (Loivamaa, Laukka 2002, 7). Pieni lapsi ei vielä ymmärrä sanojen muodostamia lauseita, jolloin kuvat ovat huomattavasti lähestyttävämpiä ja tämän myötä myös itse satu pääsee konkreettisesti lapsen ulottuville. (Huovinen 2003, 20). Kuvat auttavat muistamaan kertomuksia paremmin, rikastuttavat niitä monin tavoin ja pitävät lukijan otteessaan. Vaikka lastenkirjojen kuvitukset ovat hyvinkin mielikuvituksellisia ja sisältävät paljon epärealistisuutta, on niilläkin omat raaminsa. Lastenkirjan kuvittajan on mentävä lasten ehdoilla, jolloin kuvien on oltava turvallisia luettavia. Onnellisella lopulla on suuri merkitys lastenkirjassa ja esimerkiksi liian pelottavat kuvat voivat jäädä ahdistamaan pitkäksi aikaa. Lapsen visuaalista ymmärrystä ei kuitenkaan kannata aliarvioida. Vaikkei lapsi itse osaisi vielä piirtää muuta kuin yksinkertaisia muotoja, ei kaikkien kirjan kuvitusten tarvitse olla värikkäitä tai liian pelkistettyjä kuvia. (Huovinen 2003, 21.)

Ehkä arkipäiväisin esimerkki tekstiä täydentävästä kuvituksesta on viestien perässä käytettävät emojiit. Niitä lähetetään päivässä ympäri maailmaa arviolta yli kuusi miljardia. (Vainio 2001). Emojiit ovat pieniä kuvakkeita, jotka voidaan liittää puhelimella tai muulla digitaalisella laitteella lähetettävien viestien yhteyteen. Niiden aihepiiri on laaja ja emojiia löytyy perinteisestä hymynaamasta erilaisiin eläimiin, ruokiin tai vaikkapa kulkuneuvoihin. Lista on loputon ja lähestulkoon joka tilanteelle ja hetkelle löytyy oma emojiinsa. Kun tarkastellaan viestien luonnetta erilaisilla emojiilla sekä kokonaan ilman, saa kirjoitetusta tekstistä monta erilaista tulkintaa aikaiseksi. Emojiin tarkoitus on kuvallisesti täydentää ja vahvistaa sanallista viestiä. Vaikka ne ovatkin vielä melko uudehko keksintö, voidaan ajatella niillä olevan sukulaisia mentäessä hieman

historiassa taaksepäin; emoji- ja symbolijärjestelmiä voi löytää monelta suunnalta kuten uskonnoista, muodista, kartastoista tai sarjakuvista. Niiden levinneisyys on kuitenkin ainutlaatuista. (Viitamieni, Heikura 2015.)

Emoji- ja symbolijärjestelmien merkityksistä on käyty paljon keskustelua ja niiden mukana kulkee erilaisia trendejä, jotka monet ovat nuorisosta lähtöisin olevia. Suurin osa emoji- ja symbolijärjestelmistä sisältää merkityksen, joka saavuttaa jokaisen sukupolven riippumatta puhutusta kielestä. Emoji- ja symbolijärjestelmät ovat nykypäivänä niin arkinen viestintämuoto, että jopa niiden käyttämättömyydestä voidaan tehdä tulkintoja. Ilmeitä, käsimerkkejä ja sydämiä kuvaavat emoji- ja symbolijärjestelmät sijoittuvat käytetyimpien emoji- ja symbolijärjestelmien joukkoon. (Vainio 2001). Tästä voidaankin vetää johtopäätös siihen, että viestien yhteydessä niillä halutaan välittää tunnetta, jolla viesti on kirjoitettu. Hymynaamalla varustettu viesti on huomattavasti lähestyttävämpi ja viestii muun muassa rennosti ilmapiiristä. Esimerkiksi viesti: ”Asia kunnossa”, on hyvin neutraali lausahdus kirjoitettuna ilman emoji- ja symbolijärjestelmiä. Sama lausahdus emoji- ja symbolijärjestelmien kanssa: ”Asia kunnossa 😊”, antaa viestille taas uudenlaisen merkityksen.

Suurin vaara epäonnistua täydentävän kuvituksen suhteen on varmaankin yksinkertaisesti jättää teksti oman sanomansa nojaan. Jos kuvitus on ristiriidassa tekstin kanssa tai johdattelee lukijaa ajattelemaan toisin kuin tekstissä on mainittu, ei välttämättä voida puhua kuvituksen tukevan tekstiä. Raja on kuitenkin hyvin häilyvä ja osittain lukijasta riippuvaista. Kuvan liittyessä tekstiin, on kerronta kuitenkin aina jo jossain määrin runsaampaa ja lukukokemusta rikastuttavampaa. Täydentäessään tekstiä kuvitus ohjaa lukijaa oikeaan suuntaan, havainnollistaa tekstin vaikeat käsitteet helpopolukuisammaksi, istuu estetiikaltaan tekstiin ja tekee siitä kaikin puolin kiinnostavamman kokonaisuuden.

4.4 Kuvitus ilman tekstiä

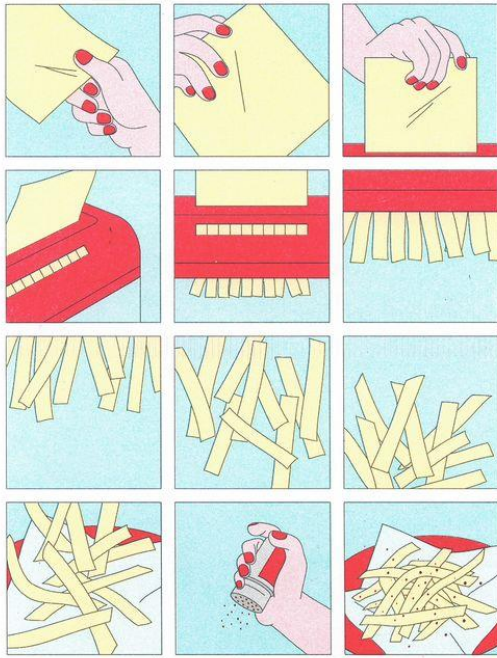
Tässä luvussa käsitellään kuvituksen tarinankerrontaa ilman tekstiä. Kerronnallinen kuvitus välittää tarinaa ja eroaa taideteoksesta siten, että se ei jätä katsojalleen yhtä paljon tulkinnanvaraa, vaan kertoo tarinaa mahdollisimman selkeästi. Erityisesti lukutaidottomia ajatellen kuvitetut tarinat ja käsitteet esimerkiksi kuvakirjojen muodossa vähentävät eriarvoisuutta. Skaala on kuitenkin hyvin laaja sen välillä kuinka helppoa tai vaikeaa tekstittömiä sarjakuvia on tulkita. Tässä aaltoillaan paljon taiteen saralla ja samaan tapaan kuin tekstittömien elokuvien, niiden tarkoitus on silloin

tällöin jopa jättää asioita katsojan itsensä tulkittavaksi. Infograafien on oltava helppolukuisia, kun taas sarjakuvat saavat viedä katsojan huomion pitkäksikin aikaa.

Kuvien määrällä on myös suuri merkitys; yksittäinen kuva ei kykene kertomaan kokonaista kertomusta, kun taas useamman kuvan sarja voi sisältää kokonaisen juonenkaaren. Yhden kuvan avulla on vaikeaa selittää ymmärrettävästi kertomuksen kaksitasoisia merkityksiä. Tarinan yllätyksellisen loppuhuipentuman kertominen vaatii useamman kuin yhden kuvituksen, jotta syy-seuraussuhteet ja merkitykset ovat tulkittavissa. Kuvassa esiintyvän henkilön tunteita tai sisäisiä ominaisuuksia on vaikeaa tulkita yhden kuvan avulla. Sama pätee myös ajassa tapahtuvan toiminnan jaksojen kuvaamiseen tai filosofisten väitteiden kertomiseen. (Mikkonen 2005, 220-225.) Kuvitus yhden kuvan avulla ilman puhetta tai tekstiä on siis varsin vaikea laji, kun halutaan kertoa esimerkiksi tarinaa mahdollisimman välittömästi katsojalle. Vaarana on, että katsoja tulkitsee kuvaa niin sanotusti väärin, eikä sen alkuperäinen merkitys tule ilmi. Tällöin kuvitus muuttuu ennemminkin taideteokseksi, jonka tehtävänä on herättää kysymyksiä sen sijaan, että se antaisi vastauksia.

Kuvittajalle abstraktien asioiden, metaforien tai metamorfoosien kuvittaminen ilman tekstiä on erityisen vaikeaa. Puhuttaessa esimerkiksi saduissa tapahtuvista ihmeistä, kirjoittaja voi kertoa ”jotain tapahtuneen”, kun taas kuvittaja joutuu selvittämään, kuinka kyseinen tapahtuma saadaan kuvana paperille. (Räyttyä, Raussi 2001, 90.) Voidaankin todeta, että kuvan etuoikeus on kertoa monta asiaa yhdellä kertaa ja lyhyessä ajassa. Tekstin kerronnallinen puoli on taas esteettömämpää verrattuna kuvitukseen.

Alla näkyvä kuva (kuva 13.) on yksinkertainen esimerkki tekstittömien kuvitusten sarjasta, joista rakentuu tarina sisältäen alun sekä lopun. Kuvasarjan juoni menee kutakuinkin näin: ”Henkilö laittaa kädessään olevan keltaisen paperiarkin silppuriin, jossa se muuttuu muotoaan ohuiksi suikaleiksi ja tämän jälkeen hän sirottelee päälle mausteita, jolloin paperisuikaleista muodostuukin ranskalaisia”. Tarinan juoni tulee kuvasarjasta ilmi jo ensimmäisen katselukerran aikana. Jos kuvia katseltaisiin irrallisina toisistaan, veisi se katsojalleen aivan toisenlaisen viestin perille, ja nykyistä juonta ei olisi enää olemassakaan. Jos taas nämä kaikki kuvat yritettäisiin sisällyttää yhteen kuvaan, se luultavasti epäselkeydeltään toisi hankaluuksia tulkita kuvaa oikein.

Kuva 13. Xuetong Wangin kuvittama sarjakuva ilman tekstiä (Wang 2020)

Värien vaikutus katsojan alitajuntaan on myös merkittävä ja niiden harkittu käyttö voi auttaa ohjaamaan katsojan ajattelua haluttuun suuntaan. Värit ovat tärkeä osa jokaista kuvitusta, mutta tekstittömässä kuvassa sillä voisi ajatella olevan vieläkin suurempi rooli. Yleisesti ajatellaan esimerkiksi keltaisen ja kellanpunaisen viestivän lämmöstä ja auringosta. Kylmät sävyt kuten sininen ja sinivihreä tuovat mieleen jään ja meren, kun taas kellanvihreä väri rauhoittaa ja tasapainottaa. Punainen on signaaliväri ja saa katsojan huomion puolelleen. Värien merkitykset ovat usein katsomalla opittuja juttuja ja viestivät lähtökohtaisesti kaikille samoista asioista. Ihmisillä on kuitenkin joitain henkilökohtaisia mieltymyksiä, kuten kulttuuritausta, jotka saattavat ohjata värien kokemista. (Niemelä 2003, 59.)

Eri värien esiintyminen samassa kuvassa luo kontrasteja ja kerroksia kuvaan. Kun halutaan korostaa tai liioitella jotain kuvan elementtiä, voidaan kontrasteja käyttää hyödyksi. Vahvin kontrasti syntyy, kun värit ovat lähellä toistensa vastakohtia kuten vaikkapa keltainen ja violetti. Värien välisiä eroja voidaan samaan aikaan myös pehmentää käyttämällä värikartan vierekkäisiä sävyjä yhdessä, jolloin kontrastien voimakkuus laskee. Samankaltaiset sävyt yhdessä luovat kuvaan rauhaa ja harmoniaa, kun taas vahvat kontrastit viestivät jännityksestä ja ristiriidoista. (Niemelä 2003, 60.)

Värit ovat siis merkittävä osa kuvaa ja niiden merkityksien tunnistaminen voi auttaa kuvittajaa rakentamaan kuvasta sen käyttötarkoitukseen sopivamman.

Värien vaikutuksesta päästään kuvan elementtien sommitteluun. Sommittelu on katseen ohjautuvuuden kannalta merkittävässä osassa ja sen tehtävänä onkin pitää katse mahdollisimman pitkään kuvassa ja tarjota katsojalle yksityiskohtia, joihin tarttua. Jaana Niemelä sanoo teoksessa ”Kuvittaen – Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia”, että länsimainen lukusuunta kulkee vasemmalta oikealle, jolloin kuvan vasen yläkulma ja keskiosa ovat huomion keskipisteenä. (Niemelä 2003, 61.) Kai Mikkonen taas kirjoittaa kirjassaan ”Kuva ja sana”, että silmän liike on kuvaa katsottaessa aluksi varsin epäsäännöllistä, jonka jälkeen katse etenee kokonaiskuvasta tarkempiin yksityiskohtiin. (Mikkonen 2005, 25).

Elementtien asettelu kuvaan harmonisesti tuo kuvaan tasapainoa, kun taas epäjohdonmukaisesti asetellut elementit saavat aikaan kaaoksen tuntuja. Epäsymmetria ei kuitenkaan tarkoita, etteikö kuva voisi olla tasapainoinen, josta esimerkiksi Pythagoran keksimä ”kultainen leikkaus” on hyvä esimerkki. Kultainen leikkaus saadaan jakamalla kuva-ala pysty- ja vaakasuunnassa kolmeen yhtä suureen osaan, jolloin kuvasuhde on yksinkertaistettuna 2:3. (Toivonen 2016). Kultaisen leikkauksen linjat luovat kuvaan tasapainoisen ja harmonisen tunnelman. Onnistunut sommittelu saa aikaan elementtien välisen vuorottelun ja kommunikoinnin toistensa kanssa. (Niemelä 2003, 61-62.)

POHDINTA

Aihevalintani syntyi, kun aloimme yhdessä Minna Laamasen kanssa suunnittelemaan yhteisesti toteutettavaa opinnäytetyön käytännön osuutta, runoteosta nimeltä Yöhuutoja. Laamanen on kirjoittanut teoksen, ja hänen tekstiensä pohjalta olen kuvittanut yhteensä 25 runoa. Kokonaisuudessaan runoja tässä teoksessa on 40. Alun alkaen ajattelin, että rajaisin aiheeni ainoastaan runouden ympärille, mutta minulle hyödyllisempää on käsitellä aihetta kokonaisvaltaisemmin, joten siksi halusin yleisellä tasolla pureutua pohtimaan, miten kuvitus tukee tekstiä ja millaisin eri keinoin sitä voidaan visualisoida.

Piirtäminen on kulkenut matkassani lähestulkoon koko elämäni ja on ollut vahvasti johdattelemassa minua eri poluille. Nykyisen tutkintoni myötä olen löytänyt paljon eri keinoja tehdä taidetta, visualisoida asioita ja laajentaa osaamistani. Jo ensimmäisenä opiskeluvuotena haaveilin pääseväni kuvittamaan kirjan opinnäytetyön muodossa, ja kesällä 2022 tutustuttuamme Laamasen kanssa lähdimmekin heti syksyn tullen suunnittelemaan tulevaa opinnäytetyön käytännön osuutta.

Tekstin kuvittaminen oli entuudestaan minulle melko vieras juttu, sillä useimmiten taiteen tekeminen lähtee puhtaasti omasta mielikuvituksesta ja siitä, että näen ympärilläni jotain inspiroivaa. Runokirjan kuvittaminen toi mukavaa vaihtelua ja havahtuin siihen, että se myös jollain tavalla oli itselleni sujuvampaa, kun aiheet annettiin ikään kuin puhtaana suoraan käteen. Runoihin oli pureuduttava tavallista syvemmin, jotta merkitykset avautuivat minulle täysin. Projektin aikana ymmärsin piirustusten roolin tekstien rinnalla ja sen, etteivät ne välttämättä ole vain koristamassa kirjan sivuja. Opinnäytetyön käytännön osuuden alkuvaiheessa perehdyin runoihin ja luonnostelin ensimmäisiä piirroksia. Laamasen kirjoittamat tekstit ovat vapaamittaista runoutta. Ne ovat syntyneet muutaman vuoden sisään, ja suurin osa kirjoituksista on puhdasta tajunnanvirtaa, joissa ei noudateta metristä säännönmukaisuutta. Jotta kuvitukset ja teksti pysyisivät linjassa toistensa kanssa, päädyin tyyllisesti tekemään jokseenkin huolimattoman oloista jälkeä. Kuvitin runot käsin mustilla kuitutusseilla yksinkertaisin linjoin. Projektin edetessä halusin kuitenkin tehdä hieman siistitympää jälkeä ja hioin piirroksia pidemmälle kuin olin aluksi ajatellut.

Totesin, että helpoin tapa ideoida oli ensin kirjoittaa itse runot käsin paperille ja alleviivata sieltä sanoja ja lauseita, jotka nousivat esiin. Suurin osa näistä oli jotain konkreettista, sellaisia asioita, jotka jokainen osaa kuvitella omassa päässään. Runoihin, joissa näitä esiintyi, keksin ensimmäisenä jonkin idean, minkä kuvittaa. Tähän asti luonnokseni olivat ensisijaisesti antamassa runoilta kivan visuaalisen ilmeen ilman sen suurempaa merkitystä. Seuraavaksi lähdin käymään läpi sellaisia tekstejä, jotka koin jollain tavoin vaikeammiksi kuvittaa. Useimmissa niistä esiintyi jotain abstraktimpaa, kuten tunteita ja unia. Tässä vaiheessa symboliikka astui kuvioihin ja mielikuvitukselle vapautui taas enemmän tilaa. Epärealistisuus niin runoissa kuin kuvituksissakin kiehtoi minua ja sillä leikkittely oli suosikkiosuuteni tässä projektissa. Sen myötä sain havainnollistettua tiettyjä teksteissä esiintyviä aineettomiakin elementtejä paremmin.

Koen aihevalintani olevan hyvin moniulotteinen ja kiinnostava. Käytännössä kuvan ja tekstin vuoropuhelu on kaikille tuttua, mutta niiden merkityksiä ja syvempiä ulottuvuuksia miettivät usein vain kuvittajat ja kirjoittajat itse. Monet kuvitetut tekstit sisältävät opittuja sääntöjä ja toistuvia elementtejä, joita lukija ei välttämättä edes ajattele, kuten vaikkapa uutisten journalistiset valokuvat tai lastenkirjoille tyypilliset värikkäät kuvitukset. Jos näiden kuvitusten tilalle vaihdettaisiin jotain aivan päinvastaista, herättäisi se varmasti huomiota. Vasta ryhtyessäni kirjoittamaan tutkielmaa, ymmärsin paremmin kuvituksen merkityksen tekstissä.

LÄHTEET

Aavikko, Marju 2019. Podcastit valloittavat mediassa – Hyvästä syystä. Hakupäivä 9.5.2023.

<https://marjutus.media/podcastit/>.

Arkistosta revittyä 2016. Valokuvaus. Yle. Hakupäivä 3.5.2023. <https://areena.yle.fi/1-2816876>.

Bolin, Hans 2010. The re-generation of mythical messages: rock art and storytelling in northern Fennoscandia. Hakupäivä 12.5.2023. http://www.sarks.fi/fa/PDF/FA27_21.pdf.

Brusila, Riitta 2003. Monenlaisia kuvia. Kuvallisen esittämisen kategorioista. Teoksessa Kuvittaan. Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia. (toim. Sisko Ylimartimo, Riitta Brusila), 9-18. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Chibana, Nayomi 2016. Before and After: 6 Infographic Makeovers (and What You Can Learn From Them). Visme. Hakuaivä 12.5.2023. <https://visme.co/blog/infographic-design/>.

Etto, Ulla 2003. Piirrettyjä valokuvia ja näkymätön kamera. Teoksessa Kuvittaan. Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia. (toim. Sisko Ylimartimo, Riitta Brusila), 73-81. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Hatva, Anja 2018. Fotorealistinen pilvilinna. Kuvitus ja mielikuvat. Helsinki: IKÄÄN KUIN -as if.

Kerttula, Anu 2021. Indonesiasta löytyi maailman vanhin tunnettu luolamaalaus – ainakin 45 000 vuotta vanhan teoksen tekijä ikuisti myös kädenjälkensä. Yle. Hakupäivä 19.4.2023.

<https://yle.fi/a/3-11736448>.

Koste, Henna 2019. MTV: Muumimukien luoja on suunnitellut sadasta mukista 88 – Paljastaa suosikkinsa. Voice. Hakupäivä 14.5.2023. <https://www.voice.fi/koti/a-187700>.

Leponiemi, Kari 2010. Videokuvaus. Taitoa ja tekniikkaa. Jyväskylä: WSOYpro Oy.

Loivamaa, Ismo 2002. Kotimaisia lastenkirjankuvittajia. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Mankkinen, Jussi 2017. Lumière-veljekset tekivät uskomattomat 1 422 elokuvaa – parhaat on nyt koostettu yhdeksi elokuvaksi. Yle. Hakupäivä 30.5.2023. <https://yle.fi/a/3-9861744>.

Mikkonen, Kai 2005. Kuva ja sana. Kuvan ja sanan vuorovaikutus kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja ikonoteksteissä. Tampere: Tammer-paino Oy.

Niemelä, Jaana 2003. Informatiivinen kuva ja kuvallinen informaatio. Teoksessa Kuvittaan. Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia. (toim. Sisko Ylimartimo, Riitta Brusila), 54-70. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Nummelin, Juri 2015. Animaatioelokuvan lyhyt historia. Turku: Painopaikka Hansaprint.

Pienimäki, Mari 2013. Valokuvien kriittinen tulkitseminen medialukutaitona ja lajityypittely sen kehittäjänä. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo.

Pölönen, Markku 1990. Elokuvailmaisun ja videokuvauksen perusteita. Helsinki: Maaseudun sivistysliitto.

Roy, Sydney 2023. Broadcasting vs. Streaming: What's the Difference? Wowza. Hakupäivä 15.5.2023. <https://www.wowza.com/blog/broadcasting-vs-streaming-whats-the-difference>.

Shaffi, Sarah 2023. Kuvakaappaus.'It's the opposite of art': why illustrations are furious about AI. The Guardian. Hakupäivä 15.5.2023. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2023/jan/23/its-the-opposite-of-art-why-illustrators-are-furious-about-ai>.

Toivonen, Totti 2016. Kuinka otat selfien, jossa on kultainen leikkaus? Yle. Hakupäivä 15.5.2023. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/02/02/kuinka-otat-selfien-jossa-kultainen-leikkaus>.

Turun yliopisto. Kasvimuseon virtuaalinäyttely. Digitaalinen piirtäminen. Hakupäivä 2.5.2023. <https://collections.utu.fi/kasvimuseo-tur/virtuaalinayttely/digitaalinen-piirtaminen/>.

Töyrylä, Hannu 2022. Pikseleistä kasvaa kuva. Tekoälystä visuaaliseen kuvantekoon. Helsinki: BoD – Books on Demand.

Vainio, Emma 2021. Emojit ovat mielentilojen pikakirjoitusta, mutta mistä ne ilmestyivät? Yle. Hakupäivä 10.5.2023. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2021/03/05/emojit-ovat-mielentilojen-pikakirjoitusta-mutta-mista-ne-ilmeistyivat>.

Viitaniemi, Tuula. Heikura, Pasi. 2015. Ovatko emojit sukua hieroglyfeille, karttamerkeille vai kanjeille? Yle. Hakupäivä 10.5.2023. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/11/27/ovatko-emojit-sukua-hieroglyfeille-karttamerkeille-vai-kanjeille>.

Wall, Shoshanah 2023. What is AI art and how will it impact artists? Cgspectrum. Hakupäivä 15.5.2023. <https://www.cgspectrum.com/blog/what-is-ai-art-how-will-it-impact-artists>.

Ylimartimo, Sisko 2001. Kanssa ja lisää, vaiko ohi tai jopa vastaan? Lastenkirjan kuvittaja: myötä- ja mielikuvittelijana. Teoksessa Tutkiva katse kuvakirjaan. (toim. Kaisu Rättyä ja Raija Raussi), 79-100. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

KUVALÄHTEET

Bailey, Peter 2015. Peter Bailey Illustrations. Hakupäivä 2.5.2023.
<http://peterbaileyillustrations.blogspot.com/2015/>.

Bruegel, Pieter 1550-luku. Ikaroksen putoaminen. Painting of the week: Pieter Bruegel the Elder, Landscape with the Fall of Icarus. Hakupäivä 10.5.2023.
<https://www.dailyartmagazine.com/painting-of-the-week-pieter-bruegel-the-elder-landscape-with-the-fall-of-icarus/>.

Chibana, Nayomi 2016. Before and After: 6 Infographic Makeovers (and What You Can Learn From Them). Visme. Hakuöäivä 12.5.2023. <https://visme.co/blog/infographic-design/>.

Fruite- Packaging Design Concept 2019. Behance. Hakupäivä 12.5.2023.
<https://www.behance.net/gallery/81419963/Fruite-Packaging-Design-Concept>.

Illustration for KOMPAS KLASS Newspaper 2014. Behance. Hakupäivä 2.5.2023.
<https://www.behance.net/gallery/19796427/Illustration-for-KOMPAS-KLASS-Newspaper>.

Kunnas, Mauri 1987. 12 lahjaa joulupukille. Mauri Kunnaksen klassikko muuttaa Kaupunginteatterin lämpiön sadunhohtoiseksi joulumaaksi. Helsingin Kaupunginteatteri. Hakupäivä 12.5.2023.
<https://news.cision.com/fi/helsingin-kaupunginteatteri/r/mauri-kunnaksen-klassikko-muuttaa-kaupunginteatterin-lampion-sadunhohtoiseksi-joulumaaksi.c2643417>.

Nordicnest. Valokuva. Snorkmaiden purple Moomin mug. Hakupäivä 2.5.2023.
<https://www.nordicnest.com/brands/arabia/snorkmaiden-purple-moomin-mug/?variantId=42190-01>.

Petelski, Carla 2022. Parallel. Behance. Hakupäivä 15.5.2023.
<https://www.behance.net/gallery/139776555/PARALLEL-illustration>.

Sala, Felicity 2014. Blogijulkaisu. Illustrated recipes: april (with design sponge). Hakupäivä 2.5.2023. <http://felicitasala.blogspot.com/2013/04/illustrated-recipes-april-with-design.html>.

Scharmanoff, Magnus 1995. Resignation. Kuvataiteilijamatrikkeli. Hakupäivä 9.5.2023. <https://kuvataiteilijamatrikkeli.fi/teos/resignation>.

Shaffi, Sarah 2023. Kuvakaappaus.'It's the opposite of art': why illustrations are furious about AI. The Guardian. Hakupäivä 15.5.2023. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2023/jan/23/its-the-opposite-of-art-why-illustrators-are-furious-about-ai>.

Xuetong, Wang 2020. Sisyphus Happy. Behance. Hakupäivä 2.5.2023. <https://www.behance.net/gallery/94473891/Sisyphus-Happy..>